

Adresse Fossveien 24
0551 Oslo
Norge

Telefon (+47) 22 99 55 00

Post Postboks 6853
St. Olavs plass
N-0130

Faktura Postboks 386
Alnabru
0614 Oslo

Org.no. 977027233
Giro 8276 0100265

Solveig Lønseth

Lad kunstens fakkell aldri slukne i dette hus

MFA
Kunstakademiet 2015

KHIODA
Kunsthøgskolen i Oslo,
Digitalt Arkiv

www.khioda.no
khioda@khio.no

Publikasjoner som arkiveres/publiseres i KHIODA reguleres av Lov om opphavsrett til åndsverk.

Opphavsmannen beholder opphavsretten til materialet i KHIODA, men gir brukerne tillatelse til å sitere fra verket, samt videreformidle det til andre, i henhold til åndsverkslovens regler. En forutsetning er at navn på utgiver og opphavsmann angis.

Kommersiell bruk av verket er ikke tillatt uten etter skriftlig avtale med opphavsmannen.

SOLVEIG LØNSETH
MASTERSAY 2015

LAD KUNSTENS FAKKEL ALDRIG SLUKNE I DETTE HUS¹

Du ser meg ikke. Svøpt i gradienten forsvinner jeg fra din sikt. Tyngdekraften kveler oppdriften og dagen har ingen dømmekraft. Hvor jeg befinner meg vet bare blåhvalen. Og under meg hviler et hemmelig mørke. Jeg tror jeg synker. Et seigt sug synger i ukjente organer. Ryggen vender nedover og langt der oppe flyter all luft og lys og resten av verden jeg kjenner på ei hinne av bølgenes bløte form. Er dette døden tenker jeg? For nå forsvinner jeg snart. Eller, er det lyset som forsvinner?

Over meg gynger Lofoten. Nærmest umulig å skimte herfra. *Den ligner mer en flis enn en båt². - Jeg har aldri sett deg slik før*, sier jeg. Lofoten ler. Om bord sitter Theodor Kittelsen og skomakeren. I flere dager nå har Kittelsen streifet grettent rundt på Røst. Uværet bandt dem. Til skomakeren en dag kom busende på ham og gledelig meddelte at det var blitt fint vær. - *Nå stryker vi, det gjelder å bruke øyeblikket³* sa han.

Jeg har bestandig elsket de store enkle Stemninger, enten de gaar op i mørk Vildhet eller smelter hen i den Blideste Idyl. Nu var det allerede ud paa Natten, men Midnatssolen gjorde den til klar Dag. Paa den ene Side gikk Hav og Luft sammen i et eneste dypt, koldt blaagraat. Men eftersom Øiet fulgte Buen ovenover, tiltog Hvelvet i Lysstyrke, til det ved den modsatte Horisont svømmede over i et gyldent Flammehav, hvor Midnatssolen straaledede som en vældig Ildkugle. Seilet havde vi for længe siden taget ned, og nu gyngede vi, drevne af Strømmen, sagte fremad, mens vi dovent dyppede Aarerne i Vandet.⁴

Stemmene bryter vannskorpen og lyden av åretakenes plask runger stumt nedover i dette evige dypet av saltvann og kaldt mulm. Havet fyller avstanden mellom oss. Og Kittelsens noe foreldede språk underbygger distansen i tid. Men lyset er evig det samme. Før jeg får hilst, dypper de av sted mot den uendelige blågrå linje.

¹ Steinar Gjessing m.fl., *Kunstnernes Hus 1930 – 1980*, Keller & Toft A/S, 1980, Telegram fra Jens Thiis

² Theodor Kittelsen, *Fra Lofoten*, Bjørn Ringstrøms Antikvariat A/S, 1996, Th. Kittelsen om skomakerens båt, fra *En Rose*

³ Theodor Kittelsen, *Fra Lofoten*, Bjørn Ringstrøms Antikvariat A/S, 1996, Skomakeren til Th. Kittelsen, fra *En Rose*

⁴ Theodor Kittelsen, *Fra Lofoten*, Bjørn Ringstrøms Antikvariat A/S, 1996, fra *En Rose*

Alene.

Som stjerner når jorda er avskrudd.⁵

Gjennom livet har jeg gledet meg over Theodor Kittelsens uttrykk i form av bilder. Begeistring var likevel størst, da jeg for en stund tilbake begynte å lese hans observasjoner og betraktninger av livet rundt ham. I boka *Fra Lofoten* finnes de aller beste tekstene. Han skriver om det dype drønnende havet, om skarven som bor i de uhyggeligste rev. Om skjærene. Om vær og om vind. Med ett er jeg tilbake, løper mot og ut i mørket. Det var der jeg lærte om lys. Jeg glemmer aldri den gangen strømmen forsvant, over store deler av Lofoten. Det kunne gå minutter, timer, eller dager så de, før den skulle komme tilbake. Altså, det var virkelig svart. Jeg kledde meg varmt i ull og dun. Fjellsko og gamasjer. Vinden blåste gjennom hud og hus. Bordkledningen krympet i redsel for flaggstengenes piskeslag. Snø til livet. Svett ble jeg lenge før jeg nådde målet; et lite fjell midt i en liten by. Midtvinters. Arktisk kulde. Jeg kunne tro jeg var helt alene der jeg lå på rygg med ansiktet mot himmelen og dampet frostrøyk. Men rundt meg pustet lungene til flere som hadde tatt seg til samme sted. Solen vi aldri så, hadde slengt om seg med stormer den seneste tiden. Så det var svært gode forhold for nordlys.

*Hvor det bølgede i det store Drømmehav der oppe - ! Verdener paa verdener
suste forbi, Lysbeltet slyngede sig i vilde sælsomme Bugtninger, og Straalene
glimtede dirrende om i mørket, som tusend spillende Streng. Som Minder fra
en svunnen Tid gled Skyggerne ustanselig ind i det blege Lys, seilede atter
over i Mørket, dukkede under i sig selv - - et uhyre Gjengangertog, taust og
endeløst, ovenover de sorte Tinder. Hvor jog de hen, de lange Rækker, Hvor
endte Færden - - ?⁶*

Det minner meg om den rare tilstanden jeg befinner meg i for øyeblikket. Sakte, i treghetens tåke, fører jeg hendene mot hverandre. Oppover, mot siste rest av lys. Samtidig som jeg utøver denne gesten synker jeg lengre nedover. Alt blir straks

⁵ Kolbein Falkeid, *Samlede Dikt*, Cappelen Damm, 2003, Fra diktet *En Annen Sol*

⁶ Theodor Kittelsen, *Fra Lofoten*, Bjørn Ringstrøms Antikvariat A/S, 1996, fra *Nordlys*

mørkere, overflaten fjernere. I håndhulen holder jeg en ueksponert fargefilm i mellomformat. Rolig ruller jeg filmen fra den ene hånden og over til den andre. Eksponerer den for et svakt spaltet lys. Jeg tviholder på filmen. For snart går alt i sort. Og jeg vil holde på lyset. Jeg åpner den andre hånden. Lar rullens kjerne trille ut og forlate håndflata. Jeg mener jeg ser den. Likesom jeg mener jeg ser i mørkerommet når noe faller på gulvet eller kommer utenfor bevegelighetens radius. I mørkerommet holder jeg alltid øynene lukket. Fordi blikket stadig lengter og søker etter lys, og ville flakket for forstyrrende i prosessen. Samtidig forsikrer det både meg og filmen om, at lyset ikke lengre må komme nær filmen, det kan bli for mye.

En gang leste jeg et intervju med et lofotbarn. Eller, det vil si, barnet hadde ikke tid til intervjuet. Løp heller rundt, hoiet og gledet seg over solen som var på besøk. Varme, solbrente skuldre og hvit korallsand mellom tærne. Det ble midt på natten og naturen ville snakke med skribenten. Skribenten så ikke naturen for bare fjell. Det var skvalder, fra ikke bare ett, men veldig mange naturbarn der nede på stranden plutselig. Energiske, lys våkne.

- *Når skal dere egentlig sove?* ropte skribenten fortvilet ut i den lyse natten.

- *Vi?* svarte det solbrente barnet, - *når det blir høst vel!*

(...) de Lyse Nætter ophæver al regelmæssig Sovetid. Hvor fortryllende vakker den var, den hvide Sandstrand, med sine fine bløde Linjer! Den dybe store Ro, Havdrønets fjerne, susende Ekko giver et Drag af Uendeligheden; midt i Skjønheden griber det med Uhygge. Med lange Mellemlum en snorlang Bølge larmende mod Stranden – Havets drømmende Aandedrag.⁷

Vi samler på lyset så vi ikke glemmer det. Fyller opp hjertekamrene, hjerterøttene. Bli varme mennesker med varme hender. Strikker gensere og ullsokker og gir bort i julegave. Når lyset forsvinner, fryser vi. Vi lengter. Og aldri er lyset mer tilstede og tettere på tanken, enn når det har blitt borte for oss. Hvor kommer lyset i drømmene fra?

⁷ Theodor Kittelsen, *Fra Lofoten*, Bjørn Ringstrøms Antikvariat A/S, 1996, fra *Tussen*

- *Tenner du opp i peisen?* spør skomakeren. Ildens væren vibrerer i ansiktene våre. Oransje neser i tussmørket. Skyggene kaster beskyttende fjell på veggen. Og i virkeligheten, mens vi holder om, og sovner inntil flammene, blender bilene hverandre på motorveien med nye LED-pærer. Autovernet stresser. Gjør alt det kan for og synes. Dirrende brøytepinne med reflekstape. Flekker av lys i et uendelig salt asfalthav. Snø. Fnugg blir flak. Og flak til ark. Kortlys / Langlys / Kortlys / Langlys. Livstegn.

*Høit der oppe slynger Nordlyset endnu sin lange sprakende Krans over det hele – den blegner, lidt efter lidt, – svinder hen, – dør.*⁸

Så går alt i sort. Og jeg som ikke trodde det kunne bli kaldere, tettere, mørkere. Dypere. Jeg ser meg nødt til å baske forvirret omkring i et tungt landskap jeg nylig hadde all verdens tillitt til. For første gang kjennes tilstanden ubehagelig. Jeg trenger luft. Lys! Her finnes ikke retning, opp eller ned. Men likevel, i et forsøk på å vri meg ut av situasjonen, sparker jeg fra. Tett ingenting. Jeg dunker hodet i den fjellsolide bunnen av verden. Det smeller i hjernen. Og det verker. Verden trykker fingeren inn i kinnbenet mitt. Jeg er basketballen som snurrer, og jorda står stille. Jeg åpner munnen for å, jeg vet ikke, si noe kanskje. Gapet fylles med saltvann som snur i svelget og renner ut igjen. Jeg blir klissete på kinnet og løfter hodet.

Jeg gisper, trekker inn - og fyller ryggen med luft. Puster ut for et ekko og åpner øynene. Jeg flyter på et hardt linoleumshav. Dyp universell sort, med innslag av hvitmarmorerte tråder og historisk småprikkete malingskvett. Bonet, polert og litt for blankt. Jeg tørker sikkelet av underlaget med ermet på ullgenserens. Det fester ikke helt. Og i gulvet, bak silhuetten av meg selv, sprenger et kraftig lys.

*Dagen bryder frem; væk er Nattens dystre mægtige Drømme.*⁹

Rommet er enormt. Hvite vegger og tømt for annet interiør enn det faste. Du kjenner det nok, dette stedet. Denne salen av to. Det er ikke lenge siden du tråkket innenfor du

⁸ Theodor Kittelsen, *Fra Lofoten*, Bjørn Ringstrøms Antikvariat A/S, 1996, fra *Nordlys*

⁹ Theodor Kittelsen, *Fra Lofoten*, Bjørn Ringstrøms Antikvariat A/S, 1996, fra *Nordlys*

heller. Kanskje er du her ofte. Og du hadde ikke villet sovnet på gulvet slik jeg nå, i mitt tilfelle har prestert. Jeg er tilsynelatende alene her, og kan ikke vite om noen har vært innom heller. For det finnes ingen fysiske spor, andre enn de hundrevis av lag med hvit maling veggene bærer på; For oss. Jeg elsker dette rommet. Denne tunge stillheten.

*Tusen røster taler i tausheten.*¹⁰

Ved siden av meg ligger en bunke bøker. Bøker med mye lys mellom permene; *Harriet Backer*¹¹, Kittelsens *Fra Lofoten*¹², Kolbein Falkeids *Samlede dikt*¹³, og *Innside the White cube* av Brian O'Doherty¹⁴. Livet og arbeidet. Ved siden av finnes skisser av *arkitektoniske promenader*¹⁵. Plantegning, utstillingsmodell og ei bok om Kunstneres Hus¹⁶. Allerede i konkurranseutlysningen om et kunstneres hus i Oslo fra februar 1928, heter det at utstillingssalene skulle ha overlys¹⁷. Med selvfølgelighet ble utstillingssalene tegnet inn i den øverste etasje.

Jeg blir liggende å se opp. Kjenner dagslyset stramme huden i ansiktet. Øynene våtes av bløtt lys, fylles. Jeg blunker. Og alt det varme saltvannet trenges sammen og pipler ut mellom øyelokkene, samles i tynne parallelle renner og sildrer sakte ned på hver sin side av ansiktet. Tyngdekraften har seiret; Her finnes ingen oppdrift. Nedenover kinnbenet på veg mot sfærens hav, forhindres den ene rennen av øret. Der samles alle tårer til et annet univers. På den andre siden er det fritt fall.

*Plasket av dråpen i havet sementerer stillheten.*¹⁸

¹⁰ Theodor Kittelsen, *Fra Lofoten*, Bjørn Ringstrøms Antikvariat A/S, 1996, fra *Tussen*

¹¹ Marit Lange, *Harriet Backer*, Gyldendal Norsk Forlag A/S, 1995

¹² Theodor Kittelsen, *Fra Lofoten*, Bjørn Ringstrøms Antikvariat A/S, 1996

¹³ Kolbein Falkeid, *Samlede Dikt*, Cappelen Damm, 2003, Fra diktet *En Annen Sol*

¹⁴ Brian O'Doherty, *Innside the White Cube*, 1986

¹⁵ "The *promenade architecturale* is a key term in the language of modern architecture. It appears for the first time in Le Corbusier's description of the Villa Savoy at Poissy (1928); "In this house occurs a veritable *promenade architecturale*, offering aspects constantly varied, unexpected and sometimes astonishing." (...) fra Flora Samuel, *Le Corbusier and the Architectural Promenade*, Birkhäuser GmbH, 2010

¹⁶ Steinar Gjessing m.fl., *Kunstneres Hus 1930 – 1980*, Keller & Toft A/S, 1980

¹⁷ Steinar Gjessing m.fl., *Kunstneres Hus 1930 – 1980*, Keller & Toft A/S, 1980

¹⁸ Kolbein Falkeid, *Samlede Dikt*, Cappelen Damm, 2003, Fra diktet *En Annen Sol*

Jeg må holde armen over fjeset om jeg vil finne tilbake til mørket og havet igjen. For selv bak øyelokkene sprenger dagslyset gjennom. Og enda så kaldt lyset er, gjør det veggene seige. De lukter historie og uttallige utstillinger. Utstillinger hvor lyset unektelig har påvirket verkenes leben. *Alt bestemmes av dagens klare lys, slik det strømmer inn i rommet*¹⁹. Nei, ikke hvem som helst kan make å beherske disse to salene slik de fylles med *ubarmhjertig avslørende overlys*.²⁰

*Det er min erfaring, at optat av belysningsstudiet og den strenge tegning inspireres man og finder farven, faar den likesom i gave. (...) Ved streng tegning, hver farveflek paa rette plads. I urokkelig konstellation skal de staa, farveflekkene, som i stjernebillederne himmelens stjerner staaar og vinker til hinanden.*²¹

En av de utstillingene jeg gjerne skulle bæret med mitt nærvær, må være Harriet Backers minneutstilling i 1933. (Tenk hvor salene strålte stolt, side om side fylt til randen av malerier; Hvilket samspill i lys det må ha vært mellom kunst og arkitektur!)

Jeg husker fremdeles godt første gang jeg ble kjent med Harriet Backers presisjon i maleriet. Det var en kald vinter. Jeg hadde begynt på skolen den høsten og skulle snart fylle åtte år. Gjennom flere uker hadde jeg slitt med lungebetennelse og måtte sitte innendørs i friminuttene for å føre en innvortes krig med bakteriene. Da matpakken var spist, lekser og plikter ferdige, satte jeg meg ned ved vinduet for å se de andre barna leke og bukte seg i all den deilige snøen. En dag fikk jeg en stabel bøker fra biblioteket. De var tilskriblet, og læreren sa at i ledige stunder kunne jeg viske vekk det verste. Side for side, visket jeg krøll og tull og ord jeg ikke forsto. Bok for bok. Til jeg i ett friminutt kom over ei gammel skolebok, og i den fant en avbildning av maleriet *Solitude*²². Verden parkerte. All lyd gikk over i tett snø, og snøfnuggene frøs fast i himmelhvelvet. Rommet jeg satt i ble borte og ingenting fantes for uten bildet i boken. En synlig glippe i vinduet rev meg mellom to poler; Et

¹⁹ Marit Lange, *Harriet Backer*, Gyldendal Norsk Forlag A/S, 1995

²⁰ Steinar Gjessing m.fl., *Kunstnernes Hus 1930 – 1980*, Keller & Toft A/S, 1980

²¹ Marit Lange, *Harriet Backer*, Gyldendal Norsk Forlag A/S, 1995, Harriet Backer om lys i sitt arbeide

²² Marit Lange, *Harriet Backer*, Gyldendal Norsk Forlag A/S, 1995

dystert væren innenfor veggene og livets luftige lys utenfor. Jeg forsto det og forsto det ikke.

Det har siden fascinert meg, hvordan hun gjennom malertekniske ferdigheter trekker inn – og fremhever lyset med lag av sultne penselstrøk. Fra komposisjonens tilslørte lyskilde, henter hun dagen inn i maleriets arkitektur. Nært beslektet med glassoverbyggets funksjon for kunstlivets utstillingssaler.

Utsiden får ikke komme inn, så vindu er vanligvis skalket. Veggene er malt hvite. Og himlingen er eneste kilde til lys.²³

Og fra himlingen trekkes lyset inn
i kunstlivets arkitektoniske kropp –

Fra havn til havn
et skip i natten,
hvis disse gulv var hav.

LAD KUNSTENS FAKKEL ALDRIG SLUKNE I DETTE HUS²⁴

²³ Brian O'Doherty, *Innside the White Cube*, 1986, fritt oversatt fra s.15

²⁴ Tittel på avgangsverk, Solveig Lønseth, Kunsternes Hus 2015, for informasjon: www.solveiglonseth.com f.o.m. mai 2015. Tittelen er hentet fra Jens Thiis' telegram fra Steinar Gjessing m.fl., *Kunsternes Hus 1930 – 1980*, 1980.